

Не радостъ, обаче, а грижа и скръбъ за близкитъ му е било неговото явяване на тоя свѣтъ. На 17. (30.) ноемврий 1827. г. въ зимника на търновска кжщурка, стопанката на Рача Казанджията, уплашена отъ пиянъ делибашия, ражда преди време мъжка рожба и наскоро следъ това почива.

Сиракъ въ сиромашко семейство, малкиятъ Петко отъ първи дни усѣща коравата ржка на живота. Усѣща я като дете, вижда по-късно — като мъжъ — и самото лице на живота, насмѣшливо и заканително. Ала не се убоява отъ това — и на свой редъ му отвръща съ насмѣшка и упорита дързостъ. Сякашъ, рано прекършениятъ животъ на майката се прелива въ неговото собствено сществуване, за да укрепи още повече стжпкитъ му въ свѣта. Сякашъ, още отъ самото си раждане, дошло като нечакано нещастие за оная, която му е дала живота, той понася въ душата си светата омраза къмъ всички насилници, и волята да отмъсти единъ день — и за родната земя, и за майка си едновременно.

Не „чувството на мѣсть“, което живѣе у малкитъ хора, породено отъ дребна злоба, поради лични смѣтки; а чувството на мѣсть, пламнало отъ неправдата, отъ наранената обичъ къмъ свѣта и хората. Оная свята мѣсть, която прави отъ своитъ рицари избрани отъ Бога люде, които вършатъ на земята Неговото дѣло, и която оставя имената имъ въ историята на човѣчеството. Рицаръ въ безукорна служба на своето племе, заклетъ врагъ на всички негови врагове — такъвъ е Петко Славейковъ до сетния си часъ.

* * *

Пренесете се сега мислено сто години назадъ — въ онова далечно време (като помните, обаче, хубаво — че България е свободна само отъ петдесетъ години, т. е. само отъ половината на тоя срокъ). Представете си ония „тъмнини дълбоки“, които Вазовъ така хубаво възпѣ въ „Епопеята на забравенитъ“. Онова слѣпо и тежко време, когато българскиятъ народъ, натиснатъ отъ двама насилника — турчинъ и грѣкъ, въ своята по-голѣма частъ приличаше на стадо, безъ свѣсъ и безъ воля. Когато, за да му напомни, че името „българинъ“ не е срамотно, а гордо име, отецъ Паисий трѣбваше да напише своята история и съ укоритъ си да го сепне. Когато половината отъ градското население въ страната е било полупогърчено, а селата сж тънѣли въ дълбокъ духовенъ мракъ. Когато първата и последна своя молитва българинътъ е челъ не на своя майчинъ, а на чуждъ езикъ. Когато отровната упойка на двойното робство е карала дори по-буднитъ хора да служатъ на чуждитъ и да враждуватъ срещу своитъ...